

УКРАЇНСЬКІЙ НЕЗАЛЕЖНОСТІ – 22 РОКИ

Україна-2013. Трамвай бажань

Тала РУДНІЧЕНКО

Нещодавно довелося переглянути комедійний американський мультфільм «Турбо-2» – про пригоди равлика, який вирішив змагатися у швидкісних перегонках. Автори картини втілили в життя типову американську мрію – якщо хочеш, повинен йти до мети, хто б ти не був. І шукати всі засоби для цього. Смішна мультяшка навела на серйозні роздуми – в сучасній Україні таким собі равликом є чи не кожен пересічний українець. Утім, не кожен іде до здійснення своєї мрії!

Велика українська мрія – чи народилася вона за 22 роки незалежності? 22 – для людини це досить зрілий вік. На цей час можна здобути вищу освіту, одружитися і народити дитину, вступити до аспірантури, розпочати власний бізнес, обійняти важливу посаду. Та, схоже, цей «біологічний» вік зовсім не збігається з соціальним. Україна – велика держава в центрі Європи – ще досі потерпає від такої проблеми, як бідність. Маленький равлик сидить у власній мушлі й навіть не мріє про перегони з сильним суперником. Адже великий дядько на боліді буде куди вправніший... І тільки сміливі, непересічні особистості можуть кинути виклик сьогоденню.

Як то кажуть, склянка може бути і напівпорожньою, і наповною. Ми по праву можемо пишатися розвитком високих технологій, досягненнями у спорті, культурі тощо. На вулицях українських міст ростуть сучасні хмарочоси, торговельні центри, будуються розкішні готелі. Та інший бік медалі – це занедбані сільські лікарні, брудні, заліплені кіосками транспортні розв'язки, аварійні будинки-«хрущовки»...

Аналізуючи подібні питання, я прагну керуватися не емоціями, а наукою. Наприклад, відомою теорією Чарльза Дарвіна, яку можна перенести на сучасне

життя: модель соціальної поведінки, що забезпечує кращу пристосованість до навколишнього середовища, набуває поширення, і подібних індивідів стає все більше. Поведінковий тип, що ставить людину в гірші умови, програє, і популяція таких людей поступово скорочується. Декотрі українські дослідники (як, наприклад, Михайло Дубинянський, автор статті «Життя за Дарвіном» у популярному інтернет-часописі «Українська правда») вважають, що відмінити дарвінівський відбір не можна, як би нам цього не хотілося. Можна лише штучно змінити критерії відбору.

Чи працює цей «дарвінівський» відбір у більш благополучній Європі? Приміром, що століття тому маргінальні соціальні типи були приречені на важке життя за межами соціуму. Але державні пільги та допомога за останні десятиліття дозволили їм чудово пристосу-

ватися. Тому, наприклад, стигмованих раніше емігрантів і матерів-одиначок в країнах ЄС стає все більше. Натомість «популяція» здібних бізнесменів потихеньку зменшується через бюрократію та зростання податкового пресу.

Сьогодні в українському суспільстві домінують два типи – активні «перерозподільники», або «освоювачі» бюджетів і тендерів, та пасивні «адресати» того, що перерозподіляється. Але, як вважає М. Дубинянський, – і з ним важко не погодитись – щоб перерозподілені благ вистачало, в країні повинен зростати третій тип – ініціативних та активних творців багатства. Гадаю, йдеться не лише про багатство матеріальне, а й духовне – істинно вартісні творіння в гуманітарній сфері. І коли творці за суттю опиняться в більшості, в Україні з'явиться шанс змінити хід своєї історії. Та в умовах нинішнього штучного відбору ця модель поведінки ніколи не стане домінуючою в Україні.

Що ж робити, надворі ж бо доба постмодерну, чи постпостмодерну – спитаєте ви. Справді, якщо просвітницька філософія виходила з єдиного, позаісторичного, абстрактного індивіда, який створював свою автономну життєву програму, постмодернізм говорить про «децентрованого» індивіда, позбавленого самосвідомості й ідентичності. Філософи-постмодерністи стверджують, що людина в постмодерністській інтерпретації ніколи не може

бути тотожною собі. Вона завжди є безперервним потоком становлення і зміни, моментом в комунікації з іншими людьми. Духовний світ людини зводиться до хаотичного чергування ідей, виразів, смаків, стилів життя, що довільно конструюються і деконструюються. Знаємомо?

Людина сприймається як творіння культури в сенсі сукупності комунікативних моментів, позбавлених будь-якої закономірності. І тому ми все знову робимо разом – святкуємо різні, інколи навіть взаємовиключні, свята, масово ходимо на концерти заїжджих нафталинових зірок, а як голосуємо... Людина в добу постмодернізму вже не керує своєю самістю. Вона навіть не може сказати, хто вона така, адже це поставило б її у жорсткі (чи жорстокі) рамки визначень. Білка в колесі, гвинтик у машині, профіль у Facebook – називайте це по-різному, та, здається, що сучасна людина не живе саме СВОЇМ життям. А мрія про ідеальну Україну все більше здається утопією.

Найвідомішими теоретиками у постмодерністському формулюванні суб'єктивності були Ж. Дерріда, М. Фуко, Р. Барт, Ж. Дельоз, Ю. Крістева та ін. Вони вважали, що деперсоналізований суб'єкт (чи то пак громадянин) – це пазл вирваних шматків з чужих життів. Деперсоналізований суб'єкт живе в майбутньому бажань, а «справжня реальність» для нього зрозуміла тільки як комфортний момент його прожитого життя. Тож напередодні річниці незалежності більшості наших громадян випадає одне – сісти подумки в омріяний трамвай бажань... Чи зробить цей трамвай реальну зупинку сьогодні, залежить від кожного з нас. □

Пішла з життя Ірина Жиленко. Поетка, журналістка, прозаїк, яскрава представниця плеяди українського шістдесятництва. Вона вміла писати просто, але талановито, лірично, пронизливо, та без надмірного пафосу – а це дано далеко не кожному літератору. Як би не змінювалися часи, Ірина Жиленко залишалася собою, не зрікалась органічних для себе настроїв, манери письма, не брала фальшивої ноти... Пам'ятаємо її завжди енергійною, всміхненою, працюючою. Така вона була й тоді, коли наше видавництво працювало над виданням її книжки спогадів «Номо Ферієнс», справді етапного твору, ключового для цілої мемуаристики, присвяченої другій половині ХХ століття.

Увесь «Смолооскип» щиро сумує та висловлює глибоке співчуття всім рідним, близьким Ірини Жиленко, а також її відданим читачам! Вічна пам'ять!

Євген ГРИЦЯК: У Норильську ми подолали страх

Олександр ГЛАДКИХ

21 травня 2013 року в приміщенні Культурно-мистецького центру Національного університету «Києво-Могилянська академія» відбулись громадські слухання «Норильське повстання 60 років потому: Людина vs. Тоталітаризм». Водночас газета «День» організувала виставку фотографій, які висвітлюють події Норильського повстання, фото із демонстрацією жадливого перебування незаконно ув'язнених, більшість з яких були саме українці за походженням, їхніх родин, друзів та спільні фото на заслання. Особливу увагу всіх привернула вишита в одному з таборів в 1953 році хустинка із зображенням Святої Діви Марії.

У травні 1953-го в історії людства відбулась подія, яка не просто відкрила нові землі, не просто було винайдено колесо, ні, у цей час далеко за Полярним колом сотні людей подолали страх і стали вільними, лишаючись при цьому в таборі – в'язнями й каторжанами, багато хто з пожиттєвим вироком. Ці люди своїм спротивом, а головне ненасильницьким способом зуміли похитнути радянську каральну машину. Повстали українці там, далеко на Півночі, змінили хід історії.

Громадські слухання розпочалися з виступу В'ячеслава Брюховецького, почесного президента НаУКМА, громадського діяча, учасника ініціативної групи «Першого грудня». Він представив присутнім гостей, а також висловив дум-

ку, що Норильське повстання є знаком сили та невмирущості нашого народу.

Наступною взяла слово Лариса Івшина, головний редактор газети «День», що модерувала захід. Вона пригадала слова Євгена Грицяка, сказані під час однієї

із зустрічей, він порівнював сучасне моральне й соціальне становище тих, хто був незаконно засуджений, відсидів по кілька десятків років і не має нині ніякого статусу й забезпечення, і тих, хто мorduвав українців і «приводил пріговор в

ісполненіє», а тепер живе, як кажуть, при повному пансіоні. Чому і як склалась така ситуація, уже пізно сперечатися, але ще не пізно на законодавчому рівні вирішити питання забезпечення та хоч би часткового утримання колишніх політ'язнів.

Бурхливими оваціями, стоячи, зал зустрічав Євгена Грицяка. За його словами, Норильське повстання, напевно, не мало б такого значення, якби за ним не було інших повстань: «Це пішло, як ланцюгова реакція. Кремль перелякався. І вже в Кенгірі проти людей застосували танки. Що було найголовніше? Ми подолали там страх. Страх – то є найбільший ворог людей. А ми його подолали».

Пан Євген також пригадав, як був присутній на розкопках у Дем'яновому Лазі на Івано-Франківщині: «...гори кісток, ребра, руки й ноги, а кожна голова продрявлена, і на голові номер, бо як їх порухувати? А одна голова... На черепі дівоча коса, така повна, бо ви ж знаєте – волосся не гние, і хтось поклав ту косу зверху... То кого розстрілювали?!» – не втримав сліз Євген Степанович.

Євген Грицяк...

Закінчення, початок на 1-й стор.

На завершення свого виступу пан Грицяк подякував видавництву «Смолоскип» і особисто своєму давньому побратиму Осипу Зінкевичу за видання чергової книжки спогадів про Норильське повстання, яка нещодавно з'явилася в доповненому вигляді – із новою частиною «Після повстання». Цікаву рецензію, за словами пана Грицяка, йому написав колишній полковник КДБ Павленко ще у 80-х роках: «Ви в своїх спогадах описуєте тільки факти, не заперечую нічого, а коли читаю, то голова пухне».

Слухання продовжили жіночою темою. До слова була запрошена Агафія Книш, яка розповіла про те, як її з сестрами було арештовано під час облави у 1946 році: «Була велика облава, окружили хати й зразу пішли шомполами по городах. Нас вивели трьох сестер, положили ниць. Було це 23 березня – день мого народження. Били страшенно. 25 травня визвали на суд, оголосили нам вироки».

Одна з відомих дослідниць повстання, авторка тематичної експозиції в музеї Норильська пані Алла Борисівна Макарова подякувала організаторам громадських слухань за надану їй можливість бути присутньою та виступити. Пані Алла 6 років працювала в музеї в Норильську, за час її роботи з'явилася унікальна картотека, яку на прохання музею зносили люди: «Нам вдалося ще за часів «перебудови» створити зал табірної минулого. Я не впевнена, що в Росії, і зокрема в Норильську, так масштабно, так цікаво відзначать 60-ту річницю Норильського повстання. Хоча, здавалось би, це в першу чергу торкається нас». Вона також розповіла, що в Москві існує некомерційне видавництво, що називається «Норильське», яке видає спогади Норильчан, і запросила всіх, хто хотів би написати про себе, про своє перебування там. Книжки ці називаються «Про час, про Норильськ, про себе». «На сьогодні вже видано 12 томів спогадів норильчан, – повідомила вона. – Що таке Норильськ? Це Заполяр'я, сьогодні це чудове місто, але місто без дерев, вони там просто не ростуть. Літо триває не більше двох місяців. Працю-

вати там просто неможливо, а коли в неволі, а коли ще й жінка, а коли ще й супротив чинить – це вже героїзм, і роль українців у цьому героїчному повстанні недооцінена досі. Я до сьогодні записую нові імена, шукаю нові документи й буду продовжувати це робити до останнього».

Наступним до слова було запрошено відомого публіциста Юрія Макарова: «Коли я сюди йшов, я весь час думав, що я можу сказати в якості модератора, думав про це впродовж останніх хвилинок, слухаючи учасників, і я зрозумів, що мені, як представникові свого покоління, значно менш героїчного, просто немає чого сказати. Окрім, можливо, одного. Сьогодні, у часи безнадії, зневір'я, апатії, пристосуванства, варто орієнтуватись на такі прецеденти людської поведінки й переконуватись у тому, що якщо в тих безнадійних умовах були можливі прояви людського духу й людської гідності, то в нинішніх, усе ж таки порівняно вегетаріанських, – і поготів. І тому цей досвід: від документів до спогадів, які вміщені в книжці видавництва «Смолоскип», їх треба розповсюджувати, як ліки, й, можливо, тоді нам вдасться розпрямити хребет і відчувти справжню міру речей, яку в плінні буднів можна просто втратити».

Відтак Юрій Макаров запросив на сцену дисидента Євгена Сверстюка, юриста, надзвичайного й повноважного посла Володимира Василенка та історика, колишнього працівника радіо «Свобода» Богдана Нагайла. У другій частині заходу вони обговорювали історичний феномен, що виник під час Норильського повстання, – ненасильницький спротив. Першим виступив Євген Сверстюк: «Разом з тими людьми або з їхніми друзями я був багато років. В основному табори заповнювалися бандерівцями, вони досиджували свої 25-річні терміни. Я би не сказав, що вони вирізнялися зовнішньо: невольник, полонений є полонений. Але чим вони вирізнялися і за що їх любили «діти різних народів» – це за стійкість і за безкомпромісність. Я не пригадую жодного бандерівця, який був би «сукою», який би був при начальстві. Людина стає повноцінною людиною тоді, коли вона звільняється з полону. Ось через що ми сьогодні святкуємо й з такою шаную говоримо про Норильське повстання, про людей, які в неволі стали вільними й

у кожного з'явилось обличчя. Утративши страх, кожен став грати достойну роль. Звичайно, бандерівці переважали кількісно, але хочу підкреслити: вони були зачинателями бунту й повстання, саме вони починали ламати режим лагерної покорності й мовчанки, саме вони розправлялися з бандитами, які були на службі в адміністрації. Я не знаю, чи кожній людині випаде можливість йти на барикади і чи кожна людина може нагадати той момент, коли вона зламала опір, інерцію, страх і зробила те, що належить кожній людині. Але й сьогодні є така можливість, на кожному кроці нас чекає той випадок, коли ми можемо сказати «ні», коли людина заявляє свій голос сумління. Отже, свобода це те, чого ми прагнемо, і чого ми повинні триматися!»

Володимир Василенко у своєму виступі наголосив на важливості нинішньої події, оскільки інформація про історію, про етапи визвольного руху несе нам звільнення. Не випадково, що сьогодні ведеться боротьба проти української історичної пам'яті. У радянський час учасників визвольного руху представляли як посібників фашистів, ділячи українців на дві частини і вносячи елемент ворожнечі. «І сьогодні ми бачимо таке саме», – наголосив він.

Представляючи свідчення ще одного з організаторів повстання в Норильську – Данила Шумука, – Богдан Нагайло підкреслив, той був би дуже радий бути присутнім тут, якби був нині живий. Під час обговорення пан Богдан висловив цікаву думку: «Спробуйте уявити, якби подібне повстання відбулось десь у Європі за Гітлера, який би це викликало інтерес дослідників...»

Наступною до виступу було запрошено Ольгу Мусафірову, представницю російського видання «Новая газета». Вона підкреслила, що це єдине демократичне видання в Росії, яке ще лишилось вільним. «Наша газета вже протягом багатьох років випускає так звану газету в газеті – це «Правда ГУЛАГа». Газета має величезний попит серед свідомих, мислячих та демократично налаштованих читачів», – розповіла вона. Пані Ольга звернулася з проханням до сучасних українських опозиційних сил про допомогу російським демократам, а також додала: «Сьогодні, коли

я слухала виступи, спогади безпосередніх учасників Норильського повстання, я не сприймала це як історію, місце якій в архіві, я сприймала це як керівництво до дії».

Після перегляду уривку фільму «Щаслива Настуня» про Анастасію Тарнавську режисера Михайла Ткачука до слова запросили учасника Норильського повстання, політв'язня й каторжанина Степана Семенюка.

«Що таке Норильськ в 53 році? Це селище посеред безмежної тундри, в якому проживало 26 000 вільнонайманих працівників, а одночасно в політичних таборах, за спогадами начальника коменданта полковника НКВС Зверева, понад 30 000 політичних в'язнів, не рахуючи всіх інших. Серед цих таборів був один окремих табір – Горлаг № 3, каторжний табір, де понад 80% були українці. Саме тут я перебував з вироком «20 років каторжних робіт». У той час там перебувало понад 3500 в'язнів, з них 500 були так звані інваліди – це люди, які вже втратили всі сили в тяжкій праці, голоді й холоді й просто лежали й чекали своєї смерті», – навіть у своєму виступі страшний цифри Степан Семенюк. Потрібно було якось підняти ось цю масу людей для боротьби за свою волю. Два місяці ненасильницького опору дали свої наслідки. «Ми відважились і ми перемогли, політично і морально», – підсумував він.

Останнім до розмови долучився відомий український історик і публіцист Володимир В'ятрович. Він підкреслив, що, як історик, хотів би писати про минуле, що лишалося би минулим, а не перепліталось із сьогоднішнім, як це ми бачимо нині.

Насамкінець хотів би додати кілька слів від себе. В одному з інтерв'ю з Євгеном Грицяком я прочитав слова: «Ми будемо сильні тим, що ми їх простимо». Мова йшла про Норильське повстання. Вибачте мене, пане Євгене, але не можу я з Вами погодитись. Не можу я простити «їм» те, що вони знищили цвіт моєї нації, на моїй землі, а сьогодні вони продовжують насаджувати комуно-фашистські брудні вже моему поколінню... Не можу їм цього простити, і хай це буде моя слабкість. □

Театральний фестиваль «МЕЛЬПОМЕНА ТАВРІЇ»

Віталій ОЛЕКСАНДРОВИЧ

У Херсоні відбувся ювілейний, п'ятнадцятий, Міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії». Впродовж десяти днів херсонські шанувальники театру переглянули 32 вистави театрів з 16-ти країн світу. Окрім України, кращими постановками ділились театри з Росії (Республіка Мордовія та Республіка Башкортостан), Білорусі, Молдови, Наддністрянщини (Придністровська Молдавська Республіка), Румунії, Португалії, Латвії, Литви, Угорщини, Грузії, Ізраїлю, Франції та Польщі. Господарем вражаючого дійства був Херсонський обласний академічний музично-драматичний театр ім. Миколи Куліша.

Урочистості розпочались карнавальною ходою вулицями міста, в якій, окрім організаторів та учасників, взяли участь юні актори кращих мистецьких колективів області, духові оркестри, байкери та велосипедисти. Кульмінацією святкового маршу був театралізований вальс у виконанні випускників шкіл та студентів Морської академії і Морського училища. Того ж дня під головуванням директора Херсонського театру і президента фестивалю Олександра Книги та начальника відділу театального мистецтва Міністерства культури України Олени Воронько відбулася спільна нарада-семинар директорів та режисерів театральних закладів. Лунали пропозиції

внести зміну до наказу Міністерства культури і мистецтв України від 17.02.1997 р. № 58, в якому йдеться про нарахування заробітної платні акторам театрів. Дай Боже, аби вони (пропозиції) були справді почутими, стали керунком до дій, а головне – втіленими в життя, а не лише зафіксованими, а згодом і забутими прагненнями, вболіваннями і побажаннями.

Факт того, що вік театру (як явища в мистецтві) сягає кількох тисяч років, не потребує спеціальних наукових доказів. Згадки про нього реально відшукати у Новому Заповіті, а давньогрецькі вистави не втратили актуальності донині. Твердження скептиків з приводу нібито архаїчності й безперспектив-

ності одного з найдавніших видів мистецтва насправді є пустою порожнім дзвоном й пародією на інтелектуальні вправи (пробачте на слові) невігласа. Технічний прогрес уможливив триумфальну ходу ігрового кіно, але останнє позбавило глядача прямого контакту з виконавцями ролей.

Що ж, тим більш цінними та значущими стали культурні події на кшталт нашого фестивалю. Цьогоріч театральні покази на таврійській «Мельпомені» розпочались оригінальною постановкою «Енеїди» Івана Котляревського господарями заходу. Автор інсценізації та режисер-постановник Сергій Павлюк у своїй сценічній версії посилив і без того дотепні та пародійні акценти. Завдяки оригінальній інтерпретації класичний твір національної літератури став щедро насиченим паралелями з сучасністю, в яких нескладно відшукати асоціації із сьогоднішнім. Перед очима глядачів поставили стіни давньогрецьких міст, морські хвилі (на сцені був справжній басейн), якими пливли купальські віночки майбутніх наречених і кораблі Енея. Вражали й живий спів акторів-виконавців, майстерне фехтування

шаблями, танцювальні вихляси та трюки артистів балету. Сама вистава (себто її постановка) обійшлася театру понад 250 тис. гривень. За слів Олександра Книги, апелювання до української класики не було випадковим: «Поїздивши світом й оцінивши рівень європейських театрів, ознайомившись з їхнім репертуаром, я дійшов висновку, що Україна сьогодні цікава світові передусім своєю національною ідентичністю. Маємо чудову культуру, історію, чимало унікальних традицій. Театр мусить брати все це на озброєння, тому в Херсоні 2013 рік ми оголосили роком українського театру».

Справжнім аншлагом фестивалю став мюзикл за твором Олександра Дюма «Граф Монте-Крісто» у виконанні драматичного театру ім. М. Йокіа з міста Бекешчаба (Угорщина). Постановка вже стала подією в культурному житті Європи й здобула на європейських фестивалях належне визнання. Сучасні декорації, новітні технології, музичний супровід та віртуозний балет вриваються в пам'ять надовго. Унікальна система звуку, розроблена угорськими вченими, суттєво зміни-

ла практиковані нині звукові правила. Завдячуючи дружнім, навіть братським стосункам між керівниками театрів, до кінця цього року буде здійснено переклад співу з угорської мови на українську, тож український глядач матиме змогу почути й побачити виставу вже без посередництва перекладача.

На жаль, наявність славних театральних традицій в Україні, так і не спричинилася до постановки загальнонаціонального фахового фестивалю. Існуюча під сучасну пору практика сезонних гастрольних виступів, ще не віджилих регіональних оглядів і конкурсів та – нехай не лякає вас цей термін – «міжколективних змагань» (!) (себто позбавленої логіки, змісту і глузду боротьби за звання «кращого»), не ведуть до реального покращення в царині культури загалом й у галузі театального мистецтва зокрема. З цієї причини Міжнародний фестиваль «Мельпомена Таврії», який дарує нагоду глядачам побачити цікаві театральні колективи з інших міст та країн, стає помітною подією в культурному житті не лише Херсона, а й всієї України. Віват, «Мельпомена Таврії», віват! Нехай щастить! І до нових зустрічей! □

Оксана Гаджій

Народилася 1992 року в Житомирі. Навчається в Київському національному торговельно-економічному університеті. Отримала третє місце на цьогорічному літературному конкурсі видавництва «Смолоскип». Індивідуальна манера Оксани не заважає їй демонструвати деякі типові ознаки «житомирської школи», наприклад, підкреслену деталізовану речовинність або ліризм на тлі специфічних риторичних повторів.

Великий Ковш

У великому колі людей
де ми стояли
то поруч то навпроти
постійно рухались по колу
не зводячи погляду
Якийсь невідомий вчений
міг провести лінію
від твого правого ока до мого лівого
від мого правого ока до твого лівого
і відкрити сузір'я нас

Я могла б вишити нас
зацепити нитку за нігтик свого мізинця
і провести до нігтика твого
провести нитку від твоєї нижньої губи
до моєї
переплести і сплутати наше волосся

Наші судини вже колись були переплетені
але їх розрізали
і тому кров виливається всередині нас
і тому б'є не туди
і тому ти чиниш по-дурному
а я по-дурному пишу

Нас треба зібрати неначе пазл
нас треба нарешті зібрати

Граблі

Уперше в житті я знаю чого я хочу
удруге в житті я не хочу цього хотіти
Не читай мої вірші. Не розбирай мій почерк
Не читай мої вірші. Продовжуй цього не робити

Шлях встеляють граблі ледь-ледь присипані снігом
кожне слово і крок роблять дірку у грудях як в тебе
Не читай моїх віршів. Вони не для тебе написані
Не читай моїх віршів. Не заглядай між ребер

Я впадаю у сплячку і змінюю власний колір
як весна не настане я буду у повній безпеці
Не читай моїх віршів. Цього я тобі не дозволю
Але цей прочитай. Грець з ним
Темнота

Коли стане темно одразу заплющуй очі
допоки внутрішня тінь іще не втекла назовні
допоки внутрішнє небо не стало здаватись сонячним
допоки внутрішній місяць не став уповні

І не підглядай бо можеш впустити світло
бо твоя власна ніч назавжди постане вашою
бо твоє темне серце ділитиметься на три бо
вже твоя кров темніє і руки важчають

Поки внутрішні очі темінню перепоповнені
і волосся зсередини чорне і геть не сивіє
поки в тебе є тінь поки місяць не став уповні
не розплющуй очей і просто здавайся сильною

Лист

Я вже доросла і не мислю зображеннями
Образи як листи повертаються адресату
Вірші усі постаріли, їх зневажили
на цитати

Твої листи не доходять до мене, Господи
Я переїхала в мене вже індекс інший
Досі чекаю на лист чи на сніжні осаді
чи на вірші

Я як дитинка що без передніх зубів
І отримала яблуко від Діда Мороза
Я не мислю зображеннями – Ти зумів
зробити мене дорослою

Час

Час не проходить
час звужується
як фігура жінок звужується доверху
як бокал для мартіні донизу
як наша з тобою любов
звужує простір
до дивану і мультиків
до друзів яких знаємо ми обидва
я не можу згадати себе без тебе

Любий що це за люди у фотоальбомі?
Любий що це за люди

Інтимний аспект чесності з собою

Надія Миронець. **Винниченко: таємниці кохання.** – Київ: Ярославів Вал, 2013.

Олег КОЦАРЕВ

Триває відкриття для публічного простору життєвих подробиць ключової постаті української літератури (їй не лише літератури) ХХ століття Володимира Винниченка. Поряд із ґрунтовним у цьому сенсі «смолоскипівським» виданням щоденників, зовсім недавно у видавництві «Ярославів Вал» з'явилася книжка Надії Миронець «Володимир Винниченко: таємниці кохання». Це – розповідь про стосунки митця з кількома жінками. Текст базується переважно на листах із Центрального державного архіву вищих органів влади та управління (причому, ключові факти, про які йдеться в книжці, подекуди вже фігурували в періодиці й літературі). Чи стосуються вони еміграційного архіву Винниченка, котрий зараз потроху «виходить на поверхню», чітко й однозначно в книжці чомусь не сказано. «Таємницям кохання» взагалі не завадила би хоч мінімальна «методологічна» передмова чи післямова. Звісно, завдяки універсальності тематики текст цікаво читається й без пояснень (зокрема, без розлогіх контекстуальних приміток), але багато кому з читачів він може видатися просто заплутаною любовною історією, не надто прив'язаною до конкретних реалій життя, культури та політики.

Володимира Винниченка можна було би назвати вірцевим втіленням симпатичної мені концепції відокремлення естетичних творчих досягнень від етосу самого творця. Беззаперечно талановитий, хай і не рівний, письменник, автор багатьох справді масштабних і блискучих текстів – Винниченко є класиком українського модернізму, одним з найкращих літераторів свого часу. Натомість, різноманітні біографічні документи знайомлять із особою, яку при всьому бажанні тяжко було б ідеалізувати. Людина, що легко змінювала свої позиції на сто вісімдесят градусів. Прихильник цинізму, зведеного в ранг не просто прин-

ципу, а послідовно пропагованої тотальної ідеології. Політик із відверто деструктивною роллю в житті рідної країни у драматичний період її історії. Надзвичайно жорсткий (і жорсткий) егоцентрист. Не бачу жодного сенсу непривабливі людські риси портрета Винниченка екстраполювати на ставлення до його творчості. А проте й ігнорувати ці риси – також без сенсу.

«Таємниці кохання» утверджують якраз той другий, малопривабливий образ Володимира Винниченка. Листи, склеєні коментарями Надії Миронець, зображують взаємини письменника з Катериною Голіцинською, Людмилою Гольдмер-

штейн, Софією Задвиною. Деякі романи відбувалися паралельно – Винниченко, прихильник відомої концепції «чесності з собою», революціонер, людина лівих поглядів (розбавлених подекуди м'яко-націоналістичною риторикою), звісно ж, був прихильником полігамних стосунків. «Free love» Винниченко, як видно з його слів, уявляв собі заняттям справді вільним, ненав'язливим і ненапряжним. Але на практиці все виходило трохи інакше. Й усі чи майже всі історії, про які йдеться в книжці, швидко з «просто пригод» перетворювалися у вкрай заплутані й тяжкі з'ясування стосунків або й у трагедії.

Із Катериною Голіцинською, наприклад, письменник-революціонер спочатку утворив любовний трикутник. Її чоловік був однопартієць Винниченка, а сама вона працювала в газеті «Рада». Проте й це коло виявилось недостатньо тісним. Отож відвідавши якомось «Кіцю» (так він пестливо називав Катю) в сімейному колі, Винниченко закохується ще й у її сестру та починає до неї активно залицятися. Цього Голіцинська не стерпіла, вибухнув скандал, навіть зі спробами вкоротити собі віку, й майбутній голова Директорії УНР мусив перервати гостини в коханки та перебраться до родини Рильських, де, на щастя, як читаємо в одному з його листів, натоді були самі чоловіки.

Та лєвова частина тексту «Таємниці...» присвячена Людмилі Гольдмерштейн. У цієї

жінки з роду Максимовичів із Винниченком усе вийшло найскладніше. Вона була одружена, проте де-факто давно розлучилася з чоловіком, мала доньку, й життя в неї взагалі, судячи з усього, постійно йшло відверто нещасливим руслом. Зустріч із Володимиром Винниченком, хоч вона й принесла цілий шквал емоцій, щасливою для Людмили також не назвеш. У ході їхнього роману дуже скоро з'ясувалось: емоції їхні далеко не співмірні. Для нього це було яскраве переживання, котре, однак, загалом уже минуло й лишило по собі хіба дружню прив'язаність і окремі сексуальні спалахи, а в неї, напевно, виникли значно глибші почуття, котрі змушували її знов і знов намагатися відновити ближчі стосунки, попри всі болі й приниження. Дійшло до небажаної вагітності. Цей момент – справжня кульмінація книжки. Коли Людмила Гольдмерштейн народила сина, а Володимир

Цю та інші книжки можна замовити у книгарні «Смолоскип»
Електронна пошта:
knyharnia@smoloskyp.org.ua
Телефон: +38 044 425 23 93

Винниченко після вагань і скандалів «визнав» її, й вони разом оселились у Парижі, відбулася трагедія: дитина померла за вельми двозначних обставин, і є підозри, що вбив її (або принаймні посприяв смерті) рідний батько. В цьому Володимирка звинувачувала сама Гольдмер-

штейн (що не завадило їй за деякий час знову з ним помиритися!), натяки на це є в листуванні з іще однією тодішньою пасією письменника – Софією Задвиною. Історія була предметом чутко у літературних колах. Вона також дуже нагадує сюжет Винниченкової п'єси «Memento».

Справді важке і жаске враження залишається про прочитанні «Таємниць кохання». Контраст між творчістю та надзвичайно деструктивним і болючим для всіх навколо (попри начебто позитивні засновки) приватним життям Володимира Винниченка, вражає. Сьогодні, втім, коли сплило чимало часу, книжка вже є не тільки й не стільки трагедією, а пізнавальним документом – з історії, побуту нашої країни, з анатомії людської природи, з дивних серпантинів долі. До речі, про долю: дуже шкода, що у виданні Надії Миронець нічого немає про подальше життя її героїнь. □

Київ: проникнення в організм

Любов БАГАЦЬКА

Створення Гостинної республіки на захист Гостинного двору та мітинги проти реконструкції Андріївського узвозу, попри відсутність переможного результату, вкотре засвідчили, що киянам не зовсім байдужа доля міста, в якому вони мешкають. Авжеж, це не перші та, судячи з розмаху забудовників, не останні мітинги проти того, аби змінювати обличчя столиці, колоти ботокс нових глянцеви́х офіс-центрів на місці старих будинків-зморшок. Усе ж бо має бути органічно! Що й говорити, мешканці столиці не задоволені її станом – незрозумілою забудовою, дорогами, громадським транспортом, тотальними стихійними парковками, нерозвиненою інфраструктурою. Дедалі частіше можна почути скарги, що на роботу добиратися стає дедалі важче – прокидатися доводиться дедалі раніше, аби хоч якось влізти в маршрутку та не втрапити у ранковий затор. Боротьба з вітряками продовжується увечері, на зворотному шляху. Складається враження, що от-от все зупиниться зовсім, що попереду колапс, а його настання – лише питання часу, до того ж найближчого. Чи турбує це владу міста – важко сказати. Проте це очевидно турбує решту мешканців столиці. Причому настільки, що до вирішення столичних проблем починають братися небайдужі громадяни. Про це, а також про

«корінь зла» столичних проблем та досвід інших міст, що знаходять способи врятуватися від колапсу, можна довідатися з альманаху «Анатомія міста: Київ», що вийшов у світ у видавництві «Смолоскип» за підтримки Представництва Фонду ім. Гайнріха Бьолля в Україні.

Книжку поділено на чотири частини: «Місто», «Район», «Площа» та «Вулиця». Відкриває альманах і перший розділ класика урбаністичних студій – текст Льюїса Мамфорда «Що таке місто». Саме ця вступна, з дозволу сказати, лекція спрямовує думки навіть невтаємниченого в примудрощі містопланування, соціології та урбаністики читача в потрібний для подальшого сприйняття проблем Києва напрям. Далі вміщено уривок із книжки Джудіт Бондар «Будапешт кінця тисячоліття: Метаморфози міського життя» – досвід цього міста багато в чому перетинається з київським. Подальші статті цього розділу звертаються до насущної проблеми столиці – після поворотного 1991 року спостерігаємо кінець централізованого соціалістичного планування й одночасно початок жадібного капіталістичного свавілля, яке передбачає велику міську трансформацію. І, мабуть, головним символом цієї трансформації можна вважати «монстрів» – забудови,

які завдають шкоди громаді, історії, збереженню історії та історичних пам'яток, міському довкіллю та краєвиду. Тут же розглянуто впливи (як негативні, так і позитивні) на місто та городян торговельно-розважальних центрів. Детальніше про проблеми міської забудови та трансформації дізнаємося з інтерв'ю з американським урбаністом Блером Рублом («Шанс зустрічі з іншими людьми є тим, що створює багатство міста») та з українськими містопланувальниками Володимиром Нудельманом та Генріхом Фільваровим («Проблеми пострадянського міста»).

У розділі «Район» автори від загального переходять до більш конкретного і досліджують спальні райони Києва: тут бачимо спроби проаналізувати, «чому тут живуть так», і описати типові для районів явища. З дослідниками разом потрапляємо на Харківський масив, Виноградар, Оболонь та на Поділ. А від Подолу вже логічним видається перехід до серця Києва – Контрактової площі, якій присвячено третій розділ альманаху.

Останній розділ «Вулиця» звертає увагу читачів на головну для киян вулицю після Хрещатика – Андріївський узвіз. Інтерес до цієї вулиці підігріли спроби реконструкції та мітинги проти цих спроб. Тут викладено хроніку подій, пов'язаних із реконструкцією та забудовою Андріїв-

ського узвозу (починаючи з листопада 2006 року), яка, проте, триває.

Також у виданні зосереджено увагу на найхворобливіших місцях столиці. І це не лише конкретні точки на карті – ідеться також і про мешканців столиці, які, на жаль, не мають бажаного впливу на міські трансформації і потреби яких мали б стояти на одному рівні з рішеннями чиновників, бажаннями інвесторів та проектами архітекторів. Автори та редактори урбаністичних студій загалом прагнуть легалізувати участь населення у сфері прийняття рішень. Проте тут також слід бути обережним, бо, за словами Генріха Фільварова, споживацьке ставлення сучасного населення до міста руйнує його не менше, ніж свавілля бізнесу. Неодноразово в альманасі наголошується на тому, що пересічні громадяни не мають впливу на трансформації міста не тому, що їх ніхто не слухає, а здебільшого через їхню пасивність – вони не хочуть вирішувати щось, не прагнуть брати участі в прийнятті рішень, а виходять на демонстрації (та й то найактивніші) тільки тоді, коли постає реальна загроза власному комфорту. На жаль, «квартирне питання» справді зіпсувало мешканців української столиці: така вже наша ментальність – якщо загалом, то всі ніби проти тотальної забудови, але лиш поки це не стосується власних інтересів. Виявляється, що треба виховувати в городянах відповідальність за власне помешкання, яке, попри їхні переконання, обмежується зовсім не стінами квартири. Мислити треба масштабніше, адже місто – це не тільки скупчення будівель. Містом його роблять люди. □

Віктор Брехуненко
Програма битви виграної війни. Битва під Берестечком 1651 року

Київ: Темпора, 2013. – 116 с.
Ціна: 59,00 грн.

Книга присвячена одній із найбільших битв часів Богдана Хмельницького, яка відбулася неподалік Берестечка на Волині. У науково-популярному форматі розглядаються передумови битви, підготовка сторін, склад і чисельність військ Богдана Хмельницького та Яна Казимира, перебіг битви та її наслідки. Автор заперечує панівну на сьогодні оцінку битви як катастрофи для українського війська й Гетьманщини загалом.

Валерій Гайдабура
Театр, розвіяний по світу. Феномен сцени повоєнної української діаспори (Німеччина, Австрія, Франція, США, Канада, Австралія)

Київ: Видавничий дім КМА, 2013. – 324 с.
Ціна: 77,00 грн.

Автор книжки першим у вітчизняному театрознавстві звернувся до узагальнення багаторічної практики повоєнного театру української діаспори та його тлумачення як невід'ємної частини комплексної історії національного мистецтва ХХ століття. Феномен сцени української повоєнної діаспори Гайдабура досліджує у науково-популярній формі, звертаючись до персоналістики та психоаналітичних можливостей епістології.

Георгій Почепцов
Мерлін, Супермен і Гаррі Поттер: конструювання нематеріального в масовій культурі

Київ: Спадщина, 2013. – 288 с.
Ціна: 43,50 грн.

У книжці висвітлюються особливості конструювання нематеріального світу. Особливу увагу приділено конструюванню в сфері економіки яви чи бажань, де функціонує розважальний дискурс. Детально розглянуто такі західні телесеріали, як «Мерлін», «Гра престолів» та «Торчвуд». Сучасні держави конструюють також свої соціальні системи на базі оперування з розважальним дискурсом.

Олександр Трачун
Фотографія в Україні 1839-2010

Харків: САГА, 2010. – 216 с. – 252 іл.
Ціна: 405,00 грн.

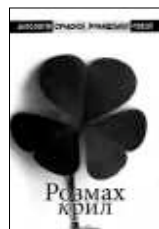
Книжка розкриває найбільш значущі, нерідко маловідомі сторінки історії української фотографії. Вагома частина матеріалів не друкувалася раніше. Книга розповідає про професійних фотографів, фотоустанови, фотоаматорство, фотожурналістику, фотовиставки, фотолітературу, освіту та науку, фотохімічну й фототехнічну промисловість, торгівлю фототоварами.

Тарас Шевченко
Повісті. Художник. Близнюки. Прогулянка із задоволенням та не без моралі.

Переклад із російської Марії Чумарної.
Львів: Априорі, 2013. – 320 с.
Ціна: 84,00 грн.

Прозові твори Тараса Шевченка були написані російською мовою, а в цій книжці вітчизняний читач зможе познайомитися з ними та відчувати їх рідною українською мовою. Видавці переконані, що при цьому відбудеться дивовижний процес: із кривого дзеркала раптом виникне правдиве відображення.

Розмах крил:
антологія сучасної ірландської поезії

Київ: Видавництво Жупанського, 2012. – 239 с.
Ціна: 51,00 грн.

До книжки поезії, що носить символічну назву «Розмах крил», увійшли кращі сучасні поети Ірландії, які репрезентують весь поетичний обшир «Зеленого Острова», хоча упорядник включив до неї і двох зарубіжних поетів, які, однак, достатньо до поетичного процесу цієї країни, традиційно багатой на цікаву літературу.

Галич Уляна
Кроки за спиною: Збірка оповідань

Київ: Смолоскип, 2012. – 304 с.
Ціна: 20 грн.

Відчуваєте страх, чуючи кроки за спиною? Надаєте перевагу ніжній кукурудзі або соковитому стейку? Мрієте стати королем? Хочете подружитися з тигреням? Ці майстерні новели-жахастики не лише пробудять читачів до життя, нагадавши їм про смерть, а й органічно смакуватимуть у будь-якій домашній книгозбірні.

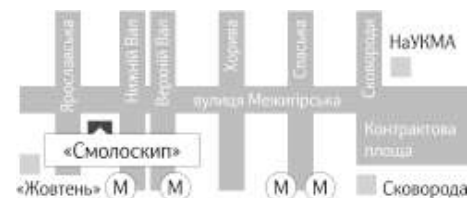

Казки Андерсена.
Книга перша

Львів: Видавництво Старого Лева, 2013. – 40 с.
Ціна: 58,00 грн.

У першій книзі «Казок Андерсена» читач зустрінеться зі «Свинопасом» та «Щасливою сімейкою», на власні очі побачить «Летючу скриню», а завдяки чудовим реалістичним ілюстраціям Ростислава Попського зможе у тій скрині навіть політати! Переклад казок здійснила письменниця та перекладачка Галина Кирпа.

Ці та багато інших книжок українською мовою можна придбати у книгарні «Смолоскип» за адресою: Київ, вулиця Межигірська, 21 (поруч зі станцією метро «Контрактова площа»)

Будемо вдячні Вам за надіслану інформацію про події громадсько-політичного та культурного життя молоді

Думки авторів публікацій у «Смолоскипі України» не завжди збігаються з точкою зору редакції

«Смолоскип України»
Щомісячний часопис
творчої молоді України

Засновник – видавництво «Смолоскип»

Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 2032 від 17.06.96 р.

Редакційна колегія:
Петро Вознюк,
Ростислав Семків,
Олег Коцарев

Адреса редакції:
Видавництво «Смолоскип»
04071, Київ, вул. Межигірська, 21
☎ (044) 425-23-93
☎ і факс: (044) 463-78-52

E-mail: mbf.smoloskyp@gmail.com, http://www.smoloskyp.org.ua
E-mail книгарні «Смолоскип»: knygharnia@smoloskyp.org.ua

Віддруковано в
ТОВ ПК «Інтерекспресдрук»
м. Київ, вул. Сім'ї Сосніних, 3

Замовлення № 1417
Тираж 3500 прим.